

Je americký vojenský profesionalismus v úpadku?

Hlavní americké politické strany nemají členy v našem, evropském smyslu. Říká-li někdo o sobě, že je demokrat nebo republikán, znamená to pouze, že se tak zaregistruje při volbách a podle toho hlasuje. Nemá žádnou legitimaci, neplatí příspěvky a nemusí dodržovat stranickou kázeň. Nicméně jeho politické sympatie vypovídají nejen o tom, pro koho hlasuje, ale také o hodnotách, které sdílí. Americký novinář Thomas E. Ricks, který je dopisovatelem Wall Street Journal v Pentagonu, se v následujícím příspěvku, který byl přednesen na každoročním semináři Vojenské námořní akademie v Annapolisu, zabývá právě tímto fenoménem. Jaké hodnoty mají američtí důstojníci, jaké podle toho zaujímají politické postoje? Jaký vliv má tento postoj na vojenský profesionalismus? Článek je převzat z časopisu Special Warfare 1/99. Není bez zajímavosti, že tento autor byl za knihu o americké námořní pěchotě Making the Corps navržen na Pulitzerovu cenu a za reportáž o námořní pěchotě obdržel cenu Společnosti profesionálních žurnalistů.

Rád bych se soustředil na téma jak uchovat **vojenskou kulturu** a na její ohrožení. Zejména bych se chtěl věnovat pozornost tomu, co si myslím, že představuje její **vnitřní** ohrožení. Pojem úpadek vojenského profesionalismu, jsem si vypůjčil od Richarda Kohna, vojenského historika na univerzitě v Severní Karolíně.

Moje tvrzení jsou založena částečně na útocích na vojenskou kulturu v posledních letech, a sice, že důstojnický sbor vypadá a chová se stále méně profesionálně. Jako reakci na tyto útoky můžeme pozorovat skrytou politizaci důstojníků. Tento jev je podle mého názoru nepřiměřenou reakcí. Mnohem silnější a přiměřenější reakcí by byl návrat k trvalým americkým vojenským tradicím politické nestrannosti (*nonpartisanship*).

Nejprve mi dovolu, abych předeslal, že nemám žádnou vojenskou praxi. Mluvím jen jako člověk, který se armádou dlouhá léta profesionálně zabývá. Doufám, že mi budete naslouchat, stejně jako názorům mnohem zkušenějších lidí, jako je například admirál Stan Arthur, který tvrdí, že mezi armádou a americkou společností se otevírá hrozivá propast.

Co se podle mne mění v americkém vojenském profesionalismu? Za prvé je to pocit, že armáda společnost jsou odděleny. To jsem nenapsal já. Myslím, že to velmi dobře vyjádřil admirál Arthur ve své esejí, kterou vydala Army War College, a sice že si příslušníci armády myslí, že jsou něco lepšího, než společnost, kterou mají chránit. Zde se zprostředkovaně odrážejí tendence rozmazávat slabosti americké společnosti, aniž by se zmiňovala její síla. Je to poněkud absurdní v situaci, kdy poprvé po pětadvaceti letech máme opět ekonomiku, kterou nám svět může závidět. Tento týden bylo ve Wall Street Journal, že Spojené státy nahradily Japonsko jako nejvíce konkurence schopný stát na světě. Máme nejnížší nezaměstnanost od doby presidenta Eisenhowera. Posledních pětadvacet let – od ropné krize v r. 1973 – tato společnost prochází dynamic-

kou proměnou, od průmyslové společnosti, ke společnosti informační. Ostatní svět se jen snaží s námi držet krok.

Myslím si, že mnoho příslušníků armády plně nedoceňuje obrovitost této změny. Někdy nevím, zda jsme skutečně přešli na společnost s manévrovou válkou (*maneuver-warfare society*), když máme stále armádu orientovanou na vyčerpání protivníka. Kdo si myslíte, že ví víc o manévrové válce, informační válečníci (*information warriors*) z Microsoftu, anebo vojenský důstojník, který mluví o rychlém zasazení v zahraničí, ale chce modernizovat 70-tunový tank? Každý, kdo četl mou knihu, ví, že jsem obdivovatel námořní pěchoty. Je to zdravá kultura, která funguje. Je flexibilní a adaptabilní. Je intelektuálně pružnější než jakýkoli jiný druh vojska. Přesto každý druhý kapitán námořní pěchoty je přesvědčen, že americká společnost je v nesnázích, že se přímo hrouť. Ano, tato společnost řeší vážné problémy. Zejména musíme poskytovat lepší morální a intelektuální vzdělání mladým lidem. Ale nevěřím, tomu, co již několikrát psali na stránkách Marine Corps Gazette, že příští válka, kterou americká armáda povede, bude doma, na americké půdě.

Druhý trend, který vidím, je politizace důstojnického sboru. Až donedávna byl zájem o politiku na úrovni politických drbů – např. o prezidentu Clintonovi. Loni v létě profesor Ole R. Holsti uveřejnil data, která potvrzují, že se americká armáda za posledních dvacet let, stala nejenom více konzervativní, ale i více stranickou (*partisan*). Profesor Holsti, který se specializuje na zahraniční politiku a výzkum veřejného mínění, se od r. 1976 každé čtyři roky dotazoval čtyř tisíc Američanů, kteří jsou v knize Kdo je kdo, na jejich názory na zahraniční politiku a politiku vůbec. Také provedl výzkum mezi posluchači National War College a vysokými úředníky Pentagonu. Ale protože se nespecializuje na armádu, nerozlišoval názory důstojníků od ostatních. Když je rozdělil, výsledky byly překvapivé.

V roce 1976 třetina vyšších důstojníků odpověděla, že jsou republikáni. V r. 1996 se toto číslo zdvojnásobilo na dvě třetiny. Poměr konzervativci – liberálové se v armádě změnil z 4 : 1 v r. 1976, což se by se dalo očekávat od takové kulturně konzervativní instituce jakou je americká armáda – na 23 : 1 v r. 1996. A to za situace, kdy je mezi důstojníky mnoho žen a příslušníků národnostních minorit – což naznačuje, že velký počet bílých důstojníků směřuje k tomu, co pro Ameriku ztělesňuje Rush Limbaugh, k tzv. tradičním konzervativním hodnotám. Profesor Holsti provedl srovnání s civilním sektorem, tam byl přesun mnohem menší. V roce 1976 bylo 25 procent republikánů, v roce 1996 to bylo 36 procent.

Ale nejhorší trend je prudké snížení názorové a politické neutrality – nestrannosti (*nonpartisanship*). V této kategorii bývali důstojníci nejvíce zastoupeni. Tuto kategorii tvoří postoje: nezávislý (*independent*), nepolitický (*nonpolitical*), nebo bez určení (*no identification*). V r. 1976 udávala více než polovina dotazovaných, že jsou nezávislí či nestranní. Dnes je to jen jedna čtvrtina.

Ze své zkušenosti vím, že je to pravda. Když jsem byl v prosinci v Kalifornii, tak mi příslušníci námořní pěchoty vyprávěli, že jim jejich velitel pouští rozhlasovou talk-show Rushe Limbaugha přes reproduktory, aby ho prý mohl každý při práci poslouchat. Pouštět Rushe Limbaugha přes reproduktory, ať už ho má někdo pro jeho konzervativní postoje rád nebo ne, se mi jeví neprofesionální.

To ukazuje jednu věc, zatím neprozkoumanou, v povaze amerických vojenských profesionálů. V klasické práci o civilně-vojenských vztazích *Voják a stát* od Samuela Huntingtona se píše, že politická nestrannost (*nonpartisanship*) je pilířem americké vojenské tradice. Zdá se mi, že za posledních dvacet let se tento pilíř začal drobit. Jsou pro to historické důvody – lze to vysvětlit. Vietnamská válka zničila křídlo „jestřábů“ v demokratické straně. Po skončení války mnoho lidí, kteří byli pro silnou obranu, cítilo, že již nemohou v demokratické straně zůstat. Je to vysvětlitelné, ale to není totéž co omluvitelné.

Proč mi tento trend působí starosti? Z mnoha důvodů, některé z nich se týkají vztahu mezi armádou a demokracií. Ale jeden z těchto důvodů není tak patrný, a přitom může ohrozit kvalitu armády. Politizace důstojnického sboru vedla v historii vždy k její malé výkonnosti. **Když jsou lidé povyšováni na základě svých politických názorů, a ne podle toho, jak se chovají v boji nebo jaké mají velitelské schopnosti, trpí tím vojenská výkonnost.** Pokud to trochu nadsadíme, vyjde nám armáda banánové republiky, tj. taková, která se lépe vyzná v politice než ve válce.

A když zkombinujeme tyto dva vzájemně se překrývající trendy – separace od společnosti a politizace – vyjde vám to, co nazval harvardský politolog Michael Desh „poloautonomní armáda“. Je to armáda, která ne vždy kladně reaguje na *civilní kontrolu*, tím či oním způsobem jedná podle svých vlastních zájmů. Obávám se někdy, že se tradiční rivalita mezi jednotlivými zbraněmi dostane až do Washingtonu. Pozemní vojsko, vojenské námořnictvo, vojenské letectvo, které mezi sebou soupeří, svoje spory přenesou do Kongresu. To může vést k značným potížím. Když se totiž armáda začne chovat jako zájmová skupina, lidé řeknou – když chce politiku, máte ji mít. Myslím, že náznak toho jsme viděli v letech 1992 – v diskusích o bosenské politice. Předseda Sboru náčelníků spojených štábů a americká armáda v Evropě byli rozhodnutí nejít do Bosny a nepodporovat otevřenou nacionální politiku v Bosně. Následně jsme viděli různé akce americké armády v Evropě, jak se Clintonova administrativa rozdělila, když se Bosňané stali obětmi srbské agrese. Zajímalo by mne, zda se toto rozdělení také nějak promítalo do vojenského plánování pro Bosnu. Pamatuji si, jak jsem v roce 1995 stál v Bosně u zničeného mostu přes Sávu, která vedla z Chorvatska dolů do Tuzly a mluvil s ženistou z první pancéřové divize. Řekl jsem mu: Cožpak jste si neuvědomili, že se tohle bude muset dělat? Odpověděl: „Pane, ještě před pěti týdny si nikdo z nás ani nepomyslel, že sem půjdeme.“ To byl člověk, který byl mystifikován svými nadřizenými o pravděpodobnosti amerického zásahu v Bosně.

Neříkám, že by neměl existovat vojenský nesouhlas (*dissent*). Ve skutečnosti, myslím, existuje velká tradice loajálního nesouhlasu v armádě, která by měla být obnovena. Je povinností vojenských profesionálů vyjádřit svoje nejlepší mínění, zvláště když mají pocit, že jejich nadřazení se pohybují špatným směrem. Ale pouze přiměřeným, vhodným způsobem. Jak poznamenal Eliot Cohen, pomyslete, jak těžké bylo pro prezidenta Roosevelta ve druhé světové válce, když zamítnul doporučení svých vojenských poradců a rozhodl se pro invazi do severní Afriky. A představte si, oč by to měl těžší, kdyby dva dny předtím, než rozhodl, o tom probíhaly diskuse ve Washington Postu, New York Times a Wall Street Journal. Před rozhodnutím je vždy co diskutovat, potom je ale třeba rozhodnutí provést jak nejlépe to jde.

Chtěl bych najít odpověď na dvě otázky. První otázka má co dělat s puritánským obratem, který je – jak jsem si všiml – v těchto dnech v některých složkách americké

armády aktuální. Zvláště v námořní pěchotě jsem se setkal s projevy otevřené, manifestované zbožnosti, která má podle mne určité nechtěné následky, protože může vyvolávat pokrytectví. Například mi jeden důstojník námořní pěchoty vyprávěl, že jeho plukovník se stává čím dál tím víc zbožnějším, čím více se blíží doba, kdy bude zasedat komise, která rozhoduje o povýšení. Důstojník letectva mi zase řekl, že u nich, jestliže se nezúčastníte pondělního čtení z Bible, jste na týden v podstatě vyřazen ze společnosti. Je snad vhodné začínat v Pentagonu oběd společnou modlitbou? Je správné se při hodnocení schopností důstojníka ptát na morálku? Co se stane, když osoba, která provádí hodnocení, se domnívá, že potrat je nemorální, a důstojnice, která je hodnocena, měla před časem zcela legální potrat, možná proto, aby se mohla jako pilotka helikoptéry zúčastnit války v Perském zálivu?

Druhá otázka je možná ještě důležitější. Poprvé ji položil bývalý plk. Andrew Bacevich, který přednáší na univerzitě v Bostonu. Co se stane zpolitizované a konzervativní armádě, když konzervativní strana přestane armádu podporovat? Ukázku toho jsme viděli minulý rok, když senátor Lotts komentoval činnost poručíka Flinna. Pochybuji, že to budou právě demokraté, kteří zvýší rozpočet ročně z 20 miliard dolarů na 50 miliard. Republikáni v Bílém domě takový problém mít nebudou. Jestliže v něm ale několik let žijí deficitní jestřábi, jako je John Kasich – může se stát, že budou řešit sociální problémy tím, že zkrátí vojenský rozpočet – což by se na domácí scéně rovnalo Nixonově cestě do Číny. Co se potom stane ve zpolitizované armádě? Odcizí se, přestane politickému systému věřit?

Myslím, že každý, kdo ukazuje na určité problémy, měl by také nabídnout jejich řešení.

Za prvé si potřebujeme ujasnit, co to je vojenský profesionál. O tom existuje několik teorií, ne všechny jsou správné. Zdá se, že dnešní nižší důstojník předpokládá, že být důstojníkem znamená být republikánem. To je patrné z výzkumů prováděných mimo vojenskou námořní akademii a West Point. Poručík Flinn, nižší důstojník, si myslel, že je správné neposlušat rozkazy, pokud se vám skutečně nelíbí. Myslím si, že konzervativní „poručík Limbaugh“ a jeho podřízený poručík Flinn se mylí stejným způsobem: oba se vzdálili od vojenské tradice.

Jako součást této úvahy potřebujeme zvážit oživení tradice loajálního nesouhlasu, promýšlet jakým způsobem a postupem tento nesouhlas projevit.

Za druhé musíme promyslet jakým způsobem omezit mezeru mezi armádou a společností. Přál bych si, aby byl obnoven povinný vojenský výcvik, ale to se mi asi nesplní. Ale jsou možnosti, jak se tomu přiblížit. **Rozšířit výcvik záložních důstojníků** i do takových elitních vzdělávacích zařízení jako jsou školy Břečťanové ligy. Zavést záložní výcvik námořníků a příslušníků námořní pěchoty i na ty vysoké školy, které byly před zákazem rasové segregace určeny jen pro černé studenty (*historically black colleges*). Vojenské námořnictvo si stěžuje, že nemůže najít tolik strojníků, kolik potřebuje, nováčci námořní pěchoty ale nepotřebují mít technické znalosti. Pozemní vojsko má 10 000 černých důstojníků. Proč? Protože bylo po desetiletí na těchto školách působilo. Když jsem se tím naposledy zabýval, měla námořní pěchota pouze 1000 černých důstojníků.

Vzhledem k této mezeře, měla by se také zkrátit doba nutné služby před přijetím na Annapolis a jiné akademie, takže do civilu by se vracelo více osob. V Kongresu klesá

počet bývalých vojáků. Pokud nebude v Kongresu dostatečný počet lidí, co armádě rozumí, budou problémy. Proto je také nutné, aby bylo co nejvíce důstojníků, kteří k výkonu své funkce potřebují vysokoškolské vzdělání, posíláno studovat do civilních zařízení.

Rezervisty je třeba využívat kreativnějším způsobem. Z mého hlediska mám pocit, že v posledních letech byli rezervisté přezíráni. V roce 1995 jsem jel na Haiti, abych tam strávil nějaký čas s A-teamem Speciálních sil. Řidič, který mne vezl, byl rezervista, který v civilu pracoval jako manager jednoho federálního finančního úřadu v Atlantě, ale tady musel dělat šest měsíců řidiče. Kdo ví víc o „včasné logistice“ (*just-in-time logistics*), tento řidič, nebo plukovník, kterému dali na starost logistiku? Nebo jiný příklad. Každý dnes rád mluví o informační válce, ale existuje jednotka rezervistů ze Silikonového údolí? Rezervisté by mohli být skutečným mostem k americké společnosti.

A konečně k službě v armádě. Admirál Arthur navrhnul, že bychom mohli zřídit přípravné školy pro budoucí vojáky, stejně tak jako je máme pro vojenské akademie. Je to drahé, ale jestliže chceme budovat most k americké společnosti, bylo by dobré o tom trochu popřemýšlet.

Myslím, že odpověď na útoky proti vojenské kultuře nemusí být politicky konzervativní. Taková reakce je jen částí celého problému, ne řešením. Izoluje problém tím, že ho dále deformuje. Domnívám se, že řešením je obnovit vojenský tradicionalismus. Vyslovit to je lehké. Těžší je jak to udělat v prostředí devadesátých let. Jak třeba zapadá vojenský tradicionalismus do armády, ve které společně slouží muži i ženy (*gender-integrated military*)?

Odpovědět na všechny tyto otázky je obtížné. Mohlo by se začít tím, že budou prosazovány normy, které nejsou politické. Jak odpovědět na tuto otázku může být jedním z významných úkolů pro mladé lidi, který budou plnit během své vojenské kariéry.

Spojení mnoha jazyků a kulturních odlišností pod jednou vlajkou však pro Alianci znamená obrovské úkoly. Je třeba vypracovat takové procedury, aby zajišťovaly větší interoperabilitu na taktické úrovni. Udržení interoperability spojeneckých sil v době rychlých technologických změn je jedním z úkolů iniciativy pro obranné schopnosti (DCI). KFOR již dokazuje, že je to možné.

*admirál Guido Venturoni,
předseda Vojenského výboru NATO
NATO review, české vydání, podzim 1999*